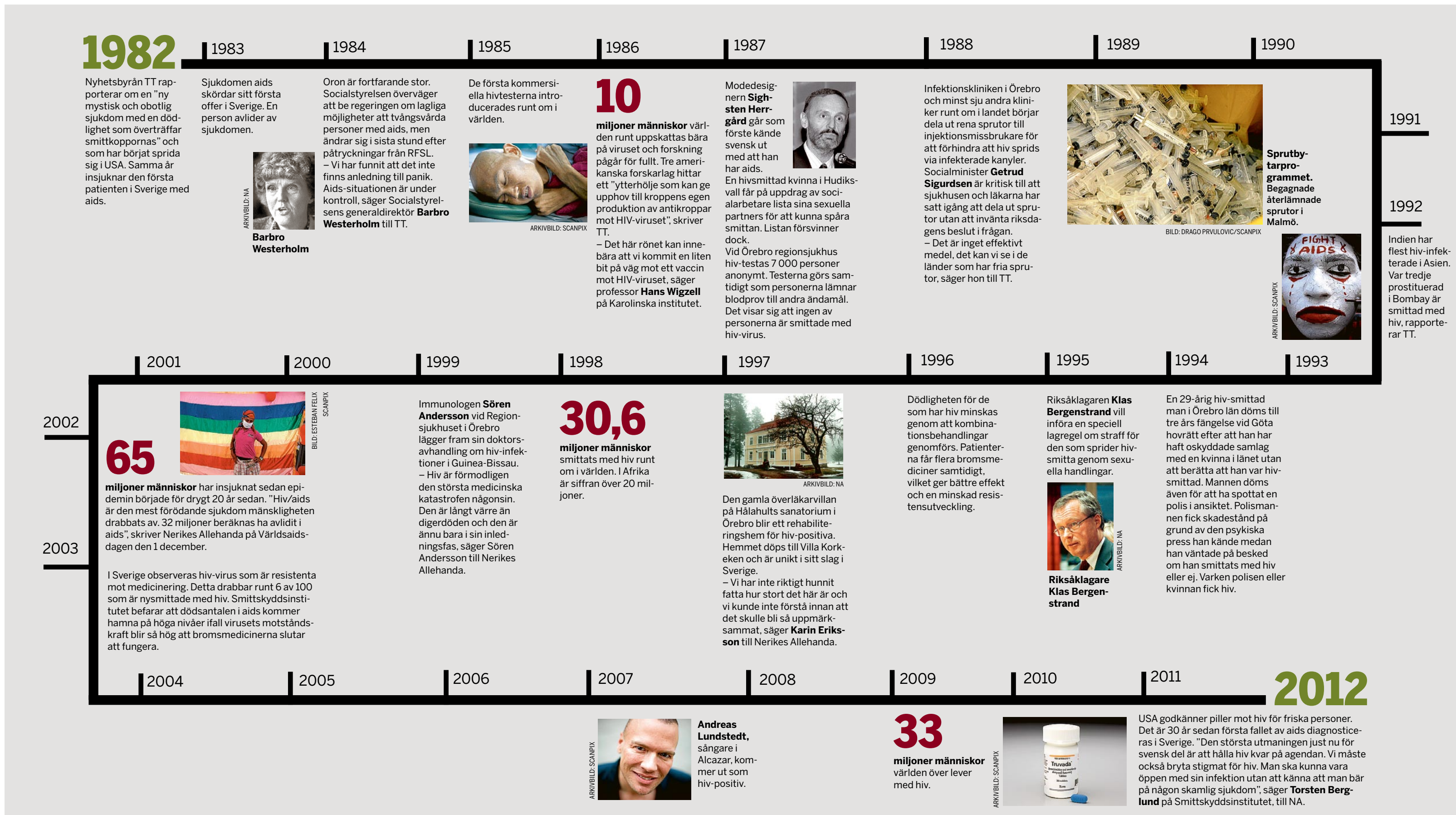

30 ÅR MED HIV I SVERIGE. Del 1

Kändisar med hiv

SVERIGE. **Stigmatiseringen kring hiv har gjort att det är få som vill gå ut offentligt med sin sjukdom. Trots det finns det några kända personer som har berättat om sina hiv-infektioner.**

Modedesignern och unisex-dräktsskaparen **Sighsten Herrgård** (1943–1989) var den förste kände svensken som gick ut med att han hade aids. Herrgård blev aids personifierad och dog i sjukdomen år 1989.

– När jag insåg att jag var sjuk och har begränsad tid kvar bestämde jag mig för att försöka uträtta något i kraft av mitt kändisskap, sa Sighsten Herrgård till TV:s Aktuellt.

Tv-programledaren **Jacob Dahlin** (1952–1991) dog även han i aids. Dahlin var är stilbildande med tv-programmet "Jacobs steg" som gästades av bland annat Diana Ross, Tina Turner och Duran Duran.

Bokförläggaren **Ebbe Carlsson** (1947–1992) hade hiv och avled i aids ett par år efter att han fick i uppdrag att hjälpa polisen utreda Palmemordet.

Den enda kände svensken som gått ut med hiv-infektion under 2000-talet är tidigare Alcazarsångaren **Andreas Lundstedt**.

(född 1972). År 2007 berättade han för tidningen QX att han var hiv-positiv.

– Jag hoppas självklart att det ska vara bra att folk nu får ett ansikte på någon med hiv, sa han då till tidningen.

När Alcazar skulle spela i New York år 2008 nekades Lundstedt inresettillstånd till USA, enligt Aftonbladet på grund av att han var hiv-positiv. Spelningen fick ställas in.

Den förste amerikanska kändisen som berättade offentligt om sin hiv-infektion var skådespelaren **Rock Hudson** (1925–1985). Mest känd är annars sångaren i Queen, **Freddie Mercury** (1946–1991), som avled i aids år 1991.

Andra kända personer med hiv:

Pianisten och underhållaren **Valentino Liberace** (1919–1987).

Andy Fraser (född 1952), basist i 70-talsbandet Free och kompositör av hitlåten "All right now".

Tom Fogerty (1941–1990), amerikansk gitarrist i bandet Creedence Clearwater Revival.

Amerikanska OS-simhopparen **Greg Louganis** (född 1960).

Amerikanske basketstjärnan **Earvin "Magic" Johnson Jr.** (född 1959).

"Bögpesten" har blivit en behandlingsbar sjukdom

30 år har gått sedan det första fallet av aids rapporterades i Sverige. 30 år av rädsla, medial uppmärksamhet, oro, dödsfall, ändrade attityder – och medicinska genombrott.

Året är 1982. I det mediala bruset kommer rapporter från USA om en "ny mystisk och obotlig sjukdom". Sjukdomen är dödlig, ingen

vet hur den smittas. Hösten samma år insjuknar den första svenska patienten. Inom ett par år är hiv-viruset den stora folkskräck-

en. Sjukdomen kallas för bögpest i media. Myndigheter räknar med tiotusentals fall av hiv i Sverige redan till slutet av 80-talet. "Smittan sprider sig med i stort sett oförminskad hastighet", skriver nyhetsbyrån TT.

Den stora osäkerheten gör att människor tror sig kunna bli smittade överallt. Yvonne Andersson vid Statens bakt-

teriologiska laboratorium får in massor med frågor om aids. I media får hon förtydliga att man inte blir smittad av hiv-viruset genom att andas samma luft, dricka ur samma glas, äta med samma bestick som en hiv-bäare.

– Inte heller smittas man i en bastu. Även om en aids-smittad person skulle börja blöda i bassängen eller poolen är utspädningseffekten

utomordentligt stor. Dessutom är hiv-viruset känsligt för klor, säger Yvonne Andersson till TT år 1986.

Trots skrällen drabbar hiv-viruset bara en liten del av befolkningen.

– Hiv blev aldrig den massepidei i Sverige som man först trodde att det skulle bli. Man utgick från felaktiga antaganden, säger Tors-

ten Berglund, utredare vid Smittskyddsinstitutet.

Det stora genombrottet i hiv-historien kommer år 1996.

– Då kom bromsmedicinerna, den absolut viktigaste händelsen. Innan dess dog många i aids inom en tioårsperiod. Den situationen ser vi inte alls nu. Nu kan man ändå leva ett normalt liv och se sitt liv i ett långt

perspektiv. Där ser man skillnad, säger Hans Fredlund, smittskyddsläkare vid Örebro läns landsting sedan 20 år tillbaka.

Kombinationsbehandlingarna mot hiv bromsar upp infektionen.

– Behandlingen är det klart största genombrottet som har skett under de här 30 åren, förutom upptäckten av själva viruset 1983. Det

gör att de som får behandling i tid kan förhindras från att få aids. Det minskar också smittsamheten, säger Tors-

ten Berglund. **Både medicinerna** och tiden har påverkat attityden gentemot hiv-viruset.

– Hiv är inte längre riktigt den här stora skrällen som den var på 80-talet. Rädslan för hiv som en dödlig

sjukdom är inte lika självklar. Det är klart att tiden påverkar. Man vänjer sig vid ett hot som kanske inte är lika påtagligt som för 25 år sedan.

I år är det runt 6 000 personer i Sverige som bär på hiv-viruset. I Örebro läns lever ett hundratal med hiv.

– Det är klart att det finns ett mörkertal. Men i Sverige

bedömer vi att det är begränsat, i alla fall jämfört med i Europa som helhet.

Trettio år efter att sjukdomen aids upptäckts i Sverige är det största problemet medvetenheten om sjukdomen, enligt Smittskyddsinstitutet.

– Den stora utmaningen är att hålla hiv på agendan, för även om infektionen är

behandlingsbar så är den inte botbar.

Djupt gömt någonstans i det kollektiva medvetandet finns också skrällen kvar. – Samhället måste tagga ner lite och få en mer realistisk syn på sjukdomen. Den skräck som präglar hiv finns delvis kvar kring sådana här hiv-brottmål som kommer upp i domstol ibland. Det speglar den här lite föräld-

rade synen på hiv som det stora hotet mot mänskligheten, säger Torsten Berglund.

TEXT: NATHALIE C. ANDERSSON
019-15 50 84 nathalie.andersson@na.se

I MORGON: Fredrik har haft hiv i 21 år.

30 ÅR MED HIV I SVERIGE. Del 2

TEXT: NATHALIE C. ANDERSSON
019-15 50 84 nathalie.andersson@na.se

BILD: VERONIKA LJUNG-NIELSEN
019-15 50 70 veronika.ljung-nielsen@na.se

Ensamhet.
I flera år vågade Fredrik inte berätta för någon att han var hiv-positiv. Han kände sig ensam och trodde inte att han skulle leva särskilt länge till.

I 21 år har örebroaren Fredrik levt med hiv. Från att ha varit dödsdömd har han getts ett nytt liv, och han tycker att han har fått med sig något, blivit stärkt genom erfarenheten.

– På något sätt så hade jag inte blivit den människa jag är utan hiv.

Fredrik har haft hiv i 21 år

Han visste redan på förhand att han var dömd. Hans partner hade det, han själv borde ju rimligen också, det fanns ju ingen chans att ... Men ändå. Trots det tänkte Fredrik: "Det händer inte mig". Men beskedet kom likväl, lika chockartat som om han aldrig hade anat det. Hiv. Du har hiv.

– Det var fruktansvärt. Jag var 41 år då, jag tänkte att "jag blir inte 42", berättar Fredrik.

Fredrik fick bråttom. På ett år ville han hinna med allt det som man ska hinna

på ett liv. Han reste, höll i gång. Mådde fysiskt bra, psykiskt dåligt.

– Psyket blev ganska knäckt. Tankarna rörde allt jag skulle hinna göra, men jag hade ingen ork.

Inuti var ett vakuum. Tankarna, bitterheten. Han som inte fladdrat runt, som hållit sig till en partner. Hiv? Ofattbart.

Så kom ensamheten. Under fyra år berättade han inte för någon om sin hiv-infektion, han uppmannades av infektionskliniken

att inte prata om sin status. För sitt eget bästa. Man pratar inte om en sjukdom som hela landet fruktar. Året var 1991.

– Fyra år tog det innan allt sjunkit in och jag började ta itu med mig själv. Jag började berätta lite smått för de närmaste runt omkring, säger Fredrik.

Men oron fanns kvar. Från oron att inte överleva till oron att smitta någon annan.

– Jag hade alltid plåster med mig till jobbet. När jag spikade och sågade fick jag

ibland sår. Jag tänkte: "Blöder det nu? Tänk om någon annan blir drabbad."

Fredrik visste att han bara hade några år kvar att leva. I media läste han att hiv-drabbade hade ett ganska kort liv framför sig. Han slutade jobbet, flyttade hem till mor, far, dotter i Örebro, träffade en ny kille.

Och så kom medicinerna.

– Det var mycket att passa. Jag tog 20 piller om dagen. En del skulle tas med mat, andra inte. Det blev

väldigt fokus på medicineringen.

Men hoppet fanns där plötsligt, och mötena med andra. Fredrik började åka på konferenser för hiv-drabbade. Han var i Örebro, Island, Norge. Han träffade många fantastiska människor med olika stadier av hiv och aids. Det enda tecknet på att människorna hade hiv såg de som såg in genom fönstren. Som såg fönsterblecken – fullbelamrade med lådaskar och pillerburkar.

– Det var mycket begrav-

ningar också, säger Fredrik.

Men tiderna har förändrats. Medicinerna har blivit bättre, kunskaperna om viruset större.

– I dag tar jag en tablett på kvällen när jag går och lägger mig. Det är inte märkbart att jag har hiv, det känns väldigt bra. På vårdcentralen nu för tiden så är det knappt att de använder handskar när de tar blodprov på mig. Så visst har det gått framåt otroligt, trots att det är tyst, säger Fredrik.

Sett mycket. I över 20 år har Fredrik haft hiv-infektion. Han har själv blivit räddad undan döden med hjälp

av brosmedicinerna, men sett många vänner stryka med.

Det är inte märkbart att jag har hiv, det känns väldigt bra. På vårdcentralen nu för tiden så är det knappt att de använder handskar när de tar blodprov på mig. Så visst har det gått framåt otroligt.

”

Tystnaden, ja. Som ett lock lade den sig över landet när kombinationsbehandlingarna för hiv kom. Man pratar inte om en sjukdom som går att behandla. Även Fredrik håller tystnaden. De närmaste vet, men till männis-

korna som bor i hans hus vill han visa hänsyn. De behöver inte veta. Därför vill Fredrik vara anonym. – Varför ska vi som är hiv-positiva berätta för alla andra? Andra människor går inte runt och

berättar om alla sina sjukdomar, säger Fredrik. Den stora tystnaden gör att det är svårt att veta om det finns andra som en själv, som bär på hiv-viruset. Fredrik trodde länge att han var den enda i länet, men så startade RFSL ett hiv-häng.

– Innan trodde jag faktiskt att jag var ensam i Örebro. Men så upptäcker jag att jag inte är det. Nu träffas vi en gång i månaden, vi spelade bowling sist. Hade det trevligt och socialt, berättar Fredrik.

Han försöker hålla sig positiv. Han har ändå levt med hiv-infektionen länge, en tredjedel av sitt liv.

– Jag har nog glömt den tiden innan hiv på något sätt, säger han.

Ändå så kommer svackorna ibland. Särskilt efter att han har träffat andra och haft trevligt. Då, efteråt, blir tomrummet så mycket större. Ensamheten så mycket värre.

– Då stänger jag in mig i mig själv. Jag tar reda på varför jag mår dåligt. Isolerar

mig lite, berättar han.

I grunden är Fredrik glad, tacksam. Trots allt har hiv-infektionen fört med sig mycket positivt.

– På något sätt så hade jag inte blivit den människa jag är utan hiv. Jag har fått vara med om så mycket fantastiska möten. Det är något speciellt med människor som har genomgått en dödskamp, som har segrat.

I MORGON: Framtiden: Botet mot hiv – en kamp på flera fronter.

Så många har hiv i Örebro län

ÖREBRO. I Örebro län finns drygt hundra personer som lever med hiv. Hittills i år har sju personer diagnosticerats med infektionen

Förra året var det åtta personer i Örebro län som rapporterades vara hiv-positiva, år 2010 var det 16.

– Det har varit ett väldigt likartat antal de senaste åren. Vi har väldigt liten smittspridning, säger Hans Fredlund, smittskyddsläkare vid Örebro läns landsting.

Av de nyrapporterade hiv-fallen har de flesta blivit smittade utomlands.

– Av de som får diagnos i Örebro är det varje år mindre än fem som har blivit smittade i Sverige, säger Hans Fredlund.

Bilden ser likadan ut i resten av landet. Den största andelen människor som får hiv utgörs inte av homosexuella män, utan av personer som har fått smittan via heterosexuella kontakter. Ofta utomlands.

År 2010–2011 hade 65 procent av de heterosexuella hiv-positiva blivit smittade utomlands. Huvudsakligen i Thailand, där 60 procent blev smittade.

Thailand sticker ut

– Svenskar smittade i Thailand sticker ut i statistiken, men det beror också på att så många svenskar reser till Thailand. Uppenbarligen slarvar många med skyddet när de har tillfälliga kontakter. Där är hiv mycket vanligare än vad folk förstår, säger Torsten Berglund, utredare vid Smittskyddsinstitutet.

Totalt i Sverige har över 10 000 personer smittats med hiv sedan mätningarna startade i början av 80-talet. Störst är antalet smittade i storstäderna. På landsorten är siffrorna lägre, och Örebro sticker inte ut i statistiken.

– Vi är ett normalt landsortslän. Det ser ungefär likadant ut i de andra landsorterna i Sverige, säger Hans Fredlund.

Hans Fredlund. Smittskyddsläkare USÖ

30 ÅR MED HIV I SVERIGE. Del 3

En fiende som hela tiden ändrar sig, byter form, förklädnad. Som tar sig innanför försvarsmurarna och sedan attackerar inifrån. Hiv är en utmanande motståndare – men forskarna när hoppet om ett vaccin i framtiden.

Boten mot hiv – en kamp på flera fronter

Få virus förbryllar lika mycket som hiv-viruset. Från upptäckten på 80-talet till dagens bromsmediciner har forskarna följt viruset och försökt förstå. Det är svårt. Hiv-viruset är en bra överlevare. När den väl har kommit in i kroppen så blandar den sig med vår arvs massa. Det gör att det inte går att bli av med viruset. För att komma åt infekterade celler måste vi slå ihjäl våra egna celler, attackera oss själva.

– Hiv är en fruktansvärt svår infektion att göra ett vaccin till. Viruset attackerar immunförsvaret så att de celler som ska försvara mot infektion blir infekterade. Det är lite grann som att attackera självaste arméledningen eller Pentagon, säger Sören Andersson.

Han är överläkare och docent vid Universitetssjukhuset i Örebro och har ägnat de senaste 20 åren åt att forska om och arbeta preventivt mot hiv.

– Problemet är att viruset är otroligt förändringsbenäget, det förändrar sig hela tiden. Man måste antingen förändra vaccinet hela tiden, eller hitta delar i viruspartikeln som är så pass konserverade att man får ett skydd även om andra delar av

Sören Andersson,
överläkare.

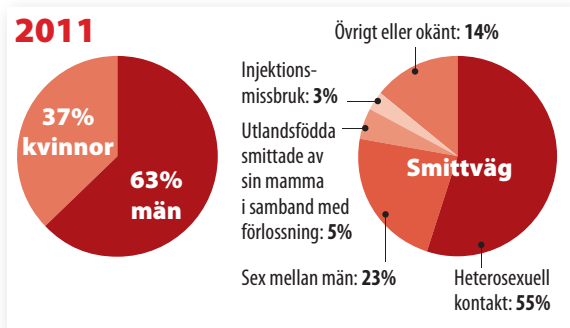
viruset ändras, säger Sören Andersson.

Trots svårigheterna har utvecklingen gått framåt. – Totalt sett finns det en hel del olika varianter på hiv-vaccin som forskare runt om i världen provar nu. Vi har jobbat väldigt hårt under hela den här 30-åriga perioden. Vi har lärt oss mycket och har tagit fram nya koncept som har varit till nytta vid arbetet med andra vacciner, säger Sören Andersson.

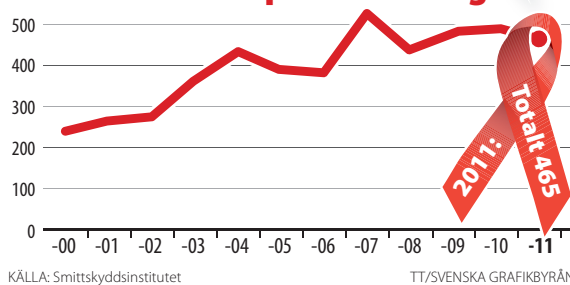
De senaste 30 åren har metoderna förändrats. Då, på 80-talet, arbetade forskare med ett avöddat hiv-virus, med risk för att sprida smittan vidare. I dag jobbar forskare med andra varianter, som arvs massa från virusets dna.

– Vi använder oss av en trojansk häst. Vi tar ett

Vi har egentligen ingen tid att förlora. Innan vi har det hundra procentigt verkande skyddet måste vi kombinera olika skyddsåtgärder ...

Antal rapporterade fall av hivinfektion per år i Sverige

tats på 60 personer i Tanzania efter en försöksserie på Södersjukhuset i Stockholm.

– I Tanzania är testet nästan klart och det har gått väldigt bra. Vi ser en låg grad av bieffekter. I princip alla som vaccineras utvecklar en stark immunitet mot de delar som ingår i hiv-viruset. Indirekt talar det här för att det finns en chans att man kan

få ett skydd mot hiv också för människor, men det formella beviset återstår.

Även i Örebro gör forskningen framsteg. Genom att odla delar av hiv-virusets arvs massa i växter hoppas Sören Andersson och kollegan Åke Strid kunna framställa ett vaccin. Projektet har pågått i flera år. Gener tas från hiv-viruset och ersätts av motsvarande gen

i grönsaker och rotfrukter.

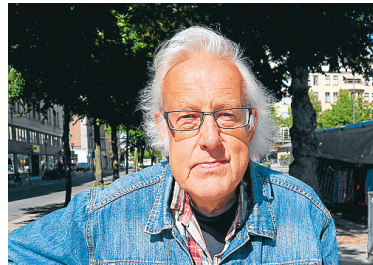
– Vi har matat möss med grönsakerna och tagit blodprov. Vi kan mäta en anti-kroppsutveckling mot hiv i blodet. Det är ett första steg, en grund.

Sören Andersson ser rätt ljus på framtiden för skydd mot hiv.

– Jag tycker att en försiktig optimism ändå är motiverad. Men vi måste tänka att det här är en kamp på flera fronter. Epidemin är så allvarlig att man inte kan vänta på det perfekta vaccinet. Vi har egentligen ingen tid att förlora. Innan vi har det hundra procentigt verkande skyddet måste vi kombinera olika skyddsåtgärder, men utan vaccin blir det svårt att få kontroll över hiv-epidemin. Thailandstudien och djurförsöken talar dock starkt för att det här går att göra – att det går att framställa ett skyddande vaccin mot hiv.

TEXT: NATHALIE C. ANDERSSON
019-15 50 84
nathalie.andersson@na.se
ENKÄT: HELENE BERZELIUS
019-15 50 90
helene.berzelius@na.se

NA FRÅGAR. Vad tänker du om hiv?

Roland Eriksson, 70 år, pensionär, Örebro:

– Att det inte känns lika dramatiskt som på 80-talet. Då talades det om en stor epidemi som skulle sprida sig snabbt – och även om det är ett svårare läge i andra delar av världen känns det rätt lugnt här i Sverige.

Owe Forsbeck, 73 år, pensionär, Kumla:

– Jag har varit med länge och läst om hiv i tidningarna. Jag tänker att det är en sjukdom som många andra, men den verkar spridas allt mer till den här delen av världen. Men jag har aldrig varit särskilt orolig för min egen del.

Josefín Biller, 18 år, jordgubbsförsäljare, Hallsberg:

– Det är dåligt att det diskuterats att det inte skulle vara olagligt att sprida hiv, och illa att det finns så mycket fördomar kring hiv. Och så är det läskigt att man kan ha hiv utan att veta om det.

Johanna Forsbacka, 27 år, plattsättare, Kumla:

– Förr kanske där fanns en liten tanke att "tänk om ...", men inte nu när jag har pojkvän. Det är på nåt sätt lite tabu kring hiv. Man känner ingen som drabbats, så därför känns det så långt bort.

Bilal Jasin, 23 år, sommarjobbar på arbetsförmedlingen, Örebro:

– Jag kommer från Eritrea i Afrika, där staten gör sitt bästa för att bromsa utvecklingen av hiv. Däremot är jag orolig över grannlandet Etiopien där det finns en del hiv. Jag vill att alla länder ska ha samma förutsättningar, och att vi måste hjälpa varann.

Siv Andersson, 81 år, pensionär, Örebro:

– Man tänker inte så mycket på det numera, det finns bra mediciner och man har kommit långt i forskningen. Numera törs drabbade gå ut och berätta om det. Det jag tycker är bra.

Robin Olsén, 23 år, vaktmästare, Fjögesta:

– Det som är värst är att det är människan som har skapat det. Och det är hemskt att folk på grund av detta blir oroliga. Det blir mycket fördomar och rädsla.

Hans-Ove Stillnert, 71 år, pensionär, Lindesberg:

– Vad jag har förstått så har man lyckats begränsa sjukdomen med hjälp av mediciner. Men det är fortfarande en otäck sjukdom. Jag minns när jag först började läsa om den, det var betydligt allvarigare då än det är nu.

Simon Arvidsson-Öhring, 21 år, ställningsmontör samt studerande, Örebro:

– Det är ju inte nåt man tänker på varje dag precis, men det är klart att det är en skrämmande sjukdom. Det är en otäck tanke, att hiv inte går att bota – bara bromsa.

Anton Leek, 23 år, ställningsmontör på Bis Isenta, Örebro:

– Man har ju respekt för hiv, vet om riskerna och vad sjukdomen handlar om. Men jag går ju inte omkring och tänker på det i vardagen.

Malin Karlsson, 24 år, plattsättare, Nora:

– För mig är hiv en sjukdom jag inte tänker så mycket på. "Det händer inte mig" liksom. Då är jag mer rädd för cancer – det har ju varenda en känns det som.

May Löf, 84 år, pensionär, Örebro:

– När det kom blev jag förfärad, men så länge man inte har tonåringar känns det lugnare. Jag har fem barn som är vuxna och har familjer.

Erik Hansen, fyller 19, studerande, Surahammar:

– Det är viktigt att man skyddar sig, och det är inte bara killens ansvar utan även tjejens.

Elin Lundgren, 15 år, Österledsskolan, Karlskoga:

– Det är läskigt att det inte går att bota.

Rebecka Johansson, 15 år, Österledsskolan, Karlskoga:

– Jag vet inte så mycket om hiv, men det jag vet är skrämmande.

Maria Mustola, 14 år, Österledsskolan, Karlskoga:

– Det verkar ganska läskigt. Att det inte går att bota.

Masih "Ahmad" Nazar Mohammed, 19 år, studerande, Örebro:

– Man ska använda kondom. Det är ett måste om man har flera sexpartners.

Magnus Rehnberg, 23 år, takläggare, Örebro:

– Jag har ju tjej, men förut tänkte jag ju på det här med hiv – men kanske främst på andra sexuellt överförbara sjukdomar.

Inger Bergane, 68 år, företagare, Örebro:

– Jag är inte rädd i den meningen kon-takten med drabbade. Men bekymrad över sjukdomen som drabbar många unga människor.

Pierre "Lidi" Dybner, fyller 17 studerande, Borås:

– Det är läskigt eftersom det inte finns några symptom. Egentligen borde alla runt 20 testa sig regelbundet tycker jag. Ett blodprov tar inte lång tid.

USA kan ge hiv-piller till friska

Ett piller mot hiv som ges till friska? Jodå. I slutet av juli godkände den amerikanska läkemedelsmyndigheten FDA ett läkemedel som kan minska risken för hiv. Pillret ska kunna ges till friska personer som riskerar att få hiv, till exempel på grund av att de lever med en hiv-drabbad partner.

I Sverige används medicinen för vård av redan hiv-smittade. Men det finns inga planer i dag på att börja dela ut hiv-piller till svenska befolkningen.

– Nej, det är inget vi har diskuterat än så länge. Även om man skulle godkänna läkemedlet i EU så känns en användning i Sverige väldigt fjärran, annat än möjligen i vissa speciella fall. Jag har svårt se att det skulle kunna fungera som en generell strategi mot hiv, säger Torsten Berglund, utredare vid Smittskyddsinstitutet.

Studien av FDA i USA visar att risken att få hiv minskar med 40–75 procent om läkemedlet Truvada kombineras med kondom och rådgivning.

Fakta

1982

upptäcktes och diagnostiserades det första fallet av aids i Sverige. Humant immunbristvirus, hiv, är ett retrovirus som lagras i kroppens arvs massa. Det innebär att den som blivit smittad bär runt på viruset resten av livet.

Hiv kan smitta vid kontakt med den smittades kroppsvätskor (blod, sädesvätska, slidsekret, bröstmjölk), vid samlag, oralsex eller om man kommer i kontakt med smittat blod, till exempel genom att dela injektionsverktyg vid narkotikamissbruk. Viruset smittar inte vid handskakningar och inte heller via vanliga kyssar.

Slutstadiet av hiv-infektionen kallas aids. Sjukdomen är dödlig om inte bromsande behandling sätts in i tid eftersom aids påverkar immunförsvaret och gör den sjuke mycket känslig för infektioner.

I **Örebro län** finns runt 100 personer som lever med hiv, i Sverige runt 6 000 personer.